

ומעתה י"ל דאין גם מקום לדרשת התו"כ לענין חיוב העדים, דהרי כנ"ל כל עיקר דרשא זו שייכת רק אם מהכתוב נלמד החיוב להכנס **לספק** מחמת ודאי דחבירו. משא"כ לפי הבבלי לא זוהי כונת הכתוב, ממילא לענין עדות ל"ש כלל לדרוש מזה, דלענין החיוב הכללי של עדות הרי נלמד ממש"נ אם לא יגיד. וא"ש שהגמרא שלנו שהביאה הדרשא לענין ליסטים, **השמיטה** להא דרשא לענין העדאת עדים, כי לגמרא דילן אין דורשים כן כלל. ומעתה **להלכה** אין לנו אלא החיוב להעיד הנובע מן הכתוב אם לא יגיד, והוא רק כשנתבע בב"ד כפי שכתבו התוס' ב"ק הנ"ל. ורק באופן זה שמוטל עליו חוב זה, הוא **שבהמנעו** חייב מצד גרם בניזקין. וא"ש מה שהמחבר, כמו הטור, כתבו שא"ש אלא כשנתבעו להעיד. וא"ש גם הגהת הרמ"א והסבר הגר"א שלפ"ז בהכרח שאין החיוב אלא כשנתבעו **בב"ד**. ומכאן גם, שאין חיוב להעיד, כשזה כרוך באיזו שהיא אי-נעימות, מכש"כ אם זה בחשש של הפסד ממון או גוף, על עדות מחוץ לב"ד, שבה לא נתחדש החיוב דאם לא יגיד.

וא"ש גם תירוץ השע"מ בנשבע שלא לגלות שחלה השבועה גם שלא להעיד בפני ב"ד מצד כולל. וכן גם בחייב עצמו באופן אחר לשמור סוד, כל עוד שגם בל"ז הי' כאן חשש שנאה וכיו"ב וכנ"ל, התחייבות זו חלה עליו, ולא יוכל להפקיענה ממנו גם אם יתחרט בו אח"כ מהתחייבותו.

סימן קיג : בענין בישול עכו"ם באבקה מיובשת

נתבקשתי ע"י כב' הדר"ג לחוות דעתי בענין אבקת תפוז"א מיובשת, שיוצרה ע"י נכרים וטעונה לשם אכילה לטיגון קל, לשאלת כשרותה מצד איסור בישולי נכרים, ושאי-מתן ההכשר עלול לגרום הפסדים גדולים, והנני לומר בזה את אשר נראה לעיני.

א.

דברי המחבר בשו"ע (סי' קי"ג ס"ט): "אם בישלו העכו"ם כמאכל בן דרוסאי וגמרו ישראל יש לאסור, אא"כ הוא ע"ש או ערב יו"ט או שיש הפסד מרובה בדבר". וע"ז כ' הרמ"א: "ויש מתירים בכל ענין, והיינו גם שלא בשעה"ד".

דברי המחבר הם בהתאם למש"כ בב"י על מש"כ הטור דעת הרשב"א לאסור, כיון שהגיע למאכל ב"ד ע"י העכו"ם, שזה סגי להחשב כמבושל. וע"ז הביא הטור דעת הרא"ש: "ולא נהירא לא"א הרא"ש ז"ל **דלהקל** החשיבו כמאכל ב"ד כמבושל (היינו כשראשית בישולו הגיע למאכל ב"ד ע"י ישראל) ולא להחמיר". ופסק המחבר בשו"ע להלכה כמו שהסיק שם: "... והכי נקטינן (לאיסור) **דדברי הר"ח דברי קבלה הם** וכו'. מיהו אם הוא שעה"ד וכו' כיון דמידי דרבנן הוא כדאי הם הני רבוותא, דשרו לסמוך עליהם", ע"כ.

הרי שלא הטור ואף לא הב"י הביאו הדעה המתירה זולתי דעת הרא"ש, שכל דבריו להיתר טובים **אם אומרים על מאכל ב"ד שנחשב כמבושל, כשזה לחומרא**. ובזה דעת הר"ח היא שגם לחומרא חשבינן לה כבישול. וזה תומך דעת הרשב"א בנידון. וע"כ פסק המחבר כזאת בשו"ע, אלא שבשעה"ד סומך להתיר כדעת הרא"ש (שהיא גם דעת "רבוותא") שמאכל ב"ד לא נחשב כמבושל לחומרא. לזה מתייחסים גם דברי הרמ"א בהגהתו להתיר בכל ענין. כפי שצוין במראה המקומות, בראש וראשונה דעת **הרא"ש** שהובאה בטור שאף הוא אינו מתיר אלא בנתבשל כמאכל ב"ד, ומשום שכפי שנימק, אין מאכל ב"ד נחשב כמבושל, אלא להקל ולא להחמיר.

נבדל הרמ"א מהמחבר רק בזה, שבעוד שלפי המחבר אין להסתמך על דעה זו המקילה שלא להחשיב מאכל ב"ד כמבושל כשזה להחמיר, רק בשעה"ד. וזה משום שכמבואר בדבריו ובב"י כן היא גם דעת הר"ח ש"כ דבריו דברי קבלה". בעוד שהרמ"א, שמסתמך על עוד כמה רבוותא (כפי שצוין בב"י בעצמו, אם כי הרמ"א בדר"מ העיר עליו שלפני כן כי שדעת הרא"ש היא דעת יחיד) שמביא בא"ד, שע"כ יש לנקוט להלכה להיתר גם שלא בשעה"ד.

מזה נראה, לכאורה, שגם הרמ"א הפוסק להתיר אין המדובר אלא כשהגיע רק למאכל ב"ד, ואילו אם הגיע לבישול גמור לכל בני אדם אינו מתיר ע"י המשך בישול ע"י ישראל, שהאיסור יהפך להיתר. דרך ככה"ג שאינו נחשב כבישול כלל, הוא שמתיר "בכל ענין". (על דברי הרא"ה להלן בע"ה).

ב.

והנה כב' הדר"ג מציין דברי הב"י בתשו' אבקת רוכל סי' ל' ושם בשאלה שנשאל "על חטה שלוקה" ע"י עכו"ם "עד שמגיעים למאכל ב"ד וחוזרים ומייבשים אותם כדי לעשותם גריסין ושוב אינם נאכלים אלא ע"י בישול אחר". וע"ז משיב: (חסרות כמה מלים, אך כמסתבר, הוא מצטט ממש"כ הוא עצמו בב"י הנ"ל בסיכום להלכה בנתבשל כמאכל ב"ד ע"י נכרי):

... ומ"מ בשעה"ד שהוא ער"ש או עיו"ט או שיש הפסד מרובה בדבר, כיון דמידי דרבנן הוא, כדאי הם הנך רבוותא לסמוך עליהם, עכ"ל. ובכה"ג (היינו בנידון שנשאל שלאחר שהגיע למאכל ב"ד מייבשים אותם) נראה לומר דכיון דאיסורא דרבנן הוא, ויש מתירים הני חטים (כלומר, דעת הרא"ש ועוד רבוותא), כיון דמתייבשים כ"כ שאינם נאכלים אלא ע"י בישול אחר, והבישול הא' אינו ניכר בהם (כלומר, מבחינה חיזונית, כי ודאי שע"י בישול ראשון, הבישול האחר הוא מהיר וקל שהרי לשם כך נעשה הבישול הראשון), מותרים. ואפשר, שאפילו האוסרים בתבשיל, יתירו באלו החטים, כיון שאינם נאכלים אלא ע"י בישול מחדש. עכ"ל.

ר"ל, שלדעתו יש להקל בזה, שבישול הראשון היה רק כמאכל בן דרוסאי, לסמוך על דעת **המתירים**, גם שלא בשעה"ד, כיון שפעולת הייבוש הנעשית מיד, שמראה שאין הכוונה לראות בבישול שהוא כמאכל ב"ד בישול גמור, ודאי יש לסמוך על דעתם. אלא שמסיים בנוסח "ואפשר" שיתכן שגם אלה הסוברים שמאכל ב"ד נחשב בישול גמור, והוא כנ"ל

בהסתמכות על הר"ח, גם הם מודים בשניכר מתוך המעשה שהכוונה היא לחזור ולבשל, ולא לראות בבישול זה הכשרה לאכילה עי"ז לבד, שלא להחיל עי"ז תורת בישול נכרים, להחמיר.

ויצא, שמאחר שדבריו האחרונים מתייחסים לשיטה הרואה במאכל ב"ד בישול מלא (לחומרא גם במילתא דרבנן) שוב מסתבר שגם אם הבישול הראשון שע"י הנכרי הוא בישול יותר ממאכל ב"ד, וראוי למאכל כל אדם, כיון שמוכח מתוכו, שאין הכוונה אלא לעשותו כהכנה ולא כסוף בישול, בזה גם אינהו מודו, שלא חל עי"ז איסור של בישול עכו"ם.

דא עקא, שלא הכריע בזה אלא נוקט לשון "אפשר", שכן עיקר פסקו מבוסס על היסוד שניתן לסמוך במילתא דרבנן **על דעת הרא"ש** שבישול כמאכל ב"ד אין שם בישול עליו, שבכה"ג שמעשיו מוכיחים - היינו שמייבשים אותו לאחר הבישול הראשון, ודאי אין שם בישול עליו, וע"כ מותר "בכל ענין" גם שלא בשעה"ד.

ומי"מ מסתבר, שבניד"ד שהוא גם הפסד מרובה יש להכריע להקל גם בבישול ראשון מלא, כל שהתהליך מיועד לייבוש בתור גמר התהליך של עצם הבישול. וניתן לומר שבכה"ג שהבישול והייבוש הם באותו תהליך עצמו נלמד מדברי הבי"ה להתיר גם שלא בשעה"ד, ולכתחילה.

ע"כ דעתי מצטרפת להיתר, ולמתן הכשר גם מבחינת "לכתחילה", ולא רק מצד הפסד מרובה.

ג.

והנה כבי' הדרי"ג משתמש בעיקר בדעת הרא"ה ב"בדק הבית" שחולק על הרשב"א (תורת הבית, בית שלישי סוף שער שביעי) שכי' וז"ל: "... ואיכא מ"ד (דתחלתו ביד נכרי וסופו ביד ישראל) דכל שגמרו ביד ישראל מותר, ואפילו בנגמר בישולו, כל זמן שמצטמק ויפה לו, וכן עיקר", שגם הרמ"א הנ"ל מזכירו במי"מ שם. וניתן להוסיף שגם הסמ"ג (הל' י"יני למסי' ע"ז דף ל"ח, והו"ד גם במרדכי שם, וגם הוזכרו במי"מ ברמ"א הנ"ל) אומר כן, וז"ל שם:

כל שבישלו ישראל **מעט** בין בתחלה בין **בסוף**, מותר. לכך אומר בפי' א"מ: "הניח הגוי בשר או קדירה ע"ג האש והפך הישראל בבשר והגיס הקדירה, או שהניח הישראל וגמר הגוי הר"י מותר". משמע אפילו בישלו הגוי **הרבה יותר ממאכל ב"ד**, הועיל וגמרו ישראל, מותר. כך קיבלתי מרבי' יהודה, עכ"ל.

אכן נ"ל ששיטה זו היא שיטה אחרת, והם **חולקים** על הרא"ש, ודבריהם מבוססים על פירוש אחר בגמרא עי"ז הנ"ל דהניח גוי הבשר וגמר ישראל. וזה אינו ענין למקרה דידן. שדבריהם אינם בסתירה לדברי הר"ח שעליהם מתבסס הרשב"א, אלא שמחלקים באופן אחר בין הא דהניח גוי וגמר ישראל (שהובא בשו"ע בסעיף ו') **שלא הורד מהאש** והמשך הישראל הבישול וגמרו.

דדברי השו"ע (בסעיף ט"ו) הם, כמבואר בסעיף ח' שלפני כן, בסילקו מהאש אחר שנתבשל כמאכל ב"ד, כמבואר בביאור הגר"א שם (ס"ק כ"ב וס"ק כ"ג) וז"ל:

אם בישלו - כמשכ"ש כל שנתבשל כמאכל ב"ד וכו' אע"ג דאותב"י בסילתא, והי"ה להיפך. ויש מתירים - דלסברא ראשונה מש"ש והיפך בו ישראל מותר, **הל"ל עד שלא הגיע** למאכל ב"ד. אע"כ דמותר בכל ענין וכמו שכי' שם עד שיהא תחלתו וגמרו וכו', ודוקא להקל אמרו כל וכו'. כמו בקירוב בישולא כנ"ל. וסברא ראשונה ס"ל דזה נקרא גמרו. ומי"מ סמך על סברא זו בעי"ש וכו', ע"כ.

הנה ההבדל שבין האמור לסעיף ו' לאמור בסעיף ט', הוא הנושא למחלוקת בין הרא"ה לרשב"א. שבעוד הלשון הראשון מפרש האמור בסעיף ו', שכן הוא מפרשו רק בגוונא שעוד לא הגיע מבישול הנכרי לדרגא של מאכל ב"ד, כי זהו בגדר "גמרו". ולא היה צריך לפרש זאת שכן כל בישול כמאכל ב"ד הוא בדין מבושל. והיא כשיטת הר"ח. ואילו בסעיף ט', שהמדובר כשע"י הנכרי הגיע לדרגא של מאכל ב"ד, הר"ז באיסור, ולא מהני מה שימשיך ישראל לבשל להיות ראוי לכל אדם. ואילו דעה שניה היא דעת הרא"ש, שסתמא דמילתא (מאחר שלא הודגש ההיפך) שהמדובר בסעיף ו' גם כשהגיע לשלב של מאכל ב"ד, דלחומרא לא מצינו שיחשיבו שלב זה כמבושל. וחולק על דעת הר"ח, ושע"כ דברי הרשב"א הם בשיטתו של הר"ח, ורק בשעה"ד יש לסמוך להקל במילתא דרבנן עי"ד הרא"ש.

ואכן כן הוא מפורש ברשב"א ב"משמרת הבית" בתשובתו לרא"ה, שהמובן הנזכר בסעיף ו': "הניח נכרי בשר וכו'", משמעותו ברורה שרק זמן מועט עבר מאז "הניח", והיינו משום שהמדובר רק שלא הספיק להתבשל כדי מאכל ב"ד. וכתב בהמשך, שזה בהסתמכות על הר"ח, ושזה בניגוד לדעה (היא דעת הרא"ש, כנ"ל) שלזה הביא הוכחה מהאמור בגמרא על עכו"ם שחרך באש כדי לשרוף השער ובינתיים נצלו ראשי האזנים, שכל כה"ג ודאי רק נצלו במקצת - כמאכל בן דרוסאי - ואפ"ה אסרינן. ומכאן שגם לחומרא אנו מחשיבים בן דרוסאי כבישול גמור. ומסביר שם, כתשובה לרא"ה, למה הביא את ענין זה שאין שם המדובר על שגמרו ישראל, והיינו **כי זוהי כל השאלה**, לדעתו, ומאחר שמוכח שזוהי הוי בישול פשוט שגומר ישראל עד כדי בישול גמור לא יפקיע האיסור, ולא מיהפך האיסור להיתר.

וכנ"ל, בזה גם הרא"ש מודה שלאחר שנאסר לא יתכן שיהפך להיתר, רק אעיקרא דמילתא פליג וס"ל דלחומרא, רק מאכל שראוי עי"י הבישול לכל אדם הוא נחשב בישול.

אכן הרא"ה לא כן היא דעתו, שהרי כך הם דבריו שם בהשגתו על הרשב"א שכתב שמה שנאמר בגמרא בהניח נכרי והפך ישראל מותר "דלא יהיב שיעורא, ולא עוד אלא מדכפליה ללישניה דאמר אינו אסור עד שתהא הנחתו וגמרו ביד נכרי, אלמא לא מיתסר עד שיהא כולו ביד נכרי". ועל דברי הרשב"א כ':

והמחבר הקשה לסברא זו מהא דאמרינן בגמרא האי נכרי דחריך רישא שרי למיכל מריש אוניה ופרישנא בגמרא משום דלעבורי שער קמכוין ולא לבשולי, אלמא דאי מיכוין בישולא כי האי גוונא אסור וכו' דודאי בשול על ידי העברת שיער אינו בישול גמור, ע"כ. ובהא ודאי לא עיין בה, **דמי איכא מ"ד** כשבישל נכרי כדי **מאכל בן**

דרוסאי, ובא ישראל לאוכלו דלא מיתסר? הא ודאי פשיטא דמיתסר וכו' דהא כוליה עיי נכרים. אין דיננו אלא כשבשיל הנכרי כדי מאכל ב"ד וגמרו ישראל. **וזהו** ודאי איסור החוזר להכשרו. ע"כ.

הנה חזינן שבעיקר הדין של הר"ח שגם **לחומרא** אמרינן במאכל ב"ד שמיי בישול (וע"כ תמה דמה בא להשמיענו) **א"כ אינו מסכים** בזה עם דעת הרא"ש, אלא שמחלק בהאי גוונא שגמרו ישראל, דהיינו כשלא סילקו מהאש אלא המשך הישראל להפוך בו, שבכה"ג גם יתכן שיחזור להכשרו **בישול** גמור עיי הנכרי (שכן לדעתו הרי גם בישול ב"ד ג"כ הוא בישול גמור אפילו לחומרא) כיון שזה בא כהמשך הבישול **מבלי שסילקו מן האש** ורואה בזה גמר הבישול.

דבזה יבוארו לנו דברי רבינו ירוחם שהובאו דבריו בב"ה בבית יוסף שם וז"ל:

וכי רבינו ירוחם דאף האוסר לא אסר אלא **כשהיה מונח בסל**, שאילו הי' מונח ע"ג גחלים, אפילו התחיל נכרי וגמרו ישראל, מותר דלא שייך בזה שיעור מאכל בן דרוסאי.

הנה מש"כ "דאף האוסר לא אסר" ודאי אין הכוונה לרשב"א, שהרי בדבריו מפורש כנ"ל באורך במשמרת הבית להוכיח כי מה שאמר בזה "הניח העכו"ם הבשר" הכוונה שרק הניח, ולא הגיע לכדי בישול שהוא כמאכל ב"ד. ואינו מבחין בין מונח בסל למונח ע"ג גחלים, אלא כוונתו **לדעת הר"ח**, שהוא כאמור האסמכתא לרשב"א, ושע"ז כתב הבי"ש שיש ללכת עפ"י דבריו "שכל דבריו דברי קבלה". לזה כתב הר"י ירוחם, כי אין מזה הכרח לפרש כהרשב"א האמור "הניח נכרי וגמרו ישראל" שהוא מותר רק בגוונא שלא הגיע לבישול כמאכל ב"ד, שגם האוסר (כלומר הר"ח האמור "הניח עכו"ם כמאכל ב"ד) לא אסר אלא כשנפסק הבישול בזה והניחוהו בסל, אז הוא דחל עליו שם בישול עכו"ם ושוב לא יותר. אולם בגוונא שהיה מונח על האש והמשך להתבשל עיי ישראל - בכל כה"ג זה מותר, כי עוד לא מקרא נגמר בישולו, כיון שלא סילקוהו מן האש, ולא רצו לראותו ראוי לאכילה עד שימשך להתבשל כדי צרכו.

וכזאת היא שיטת הרא"ה בדיוק, שאינו מתנגד ורואה את זה כדבר פשוט, שכמאכל ב"ד נחשב **בישול שלם**, והיא כשיטת הר"ח, רק מבדיל בין כשמורידים מן האש, ורואים בזה גמר בישול, לבין שממשיכים לבשל מפני שאין רוצים לראות הבישול מוגמר.

ומובן מעתה למה לפי הרא"ה גם מבושל מוחלט, רק מצטמק ויפה לו נמי מותר, וזה **שלא כהרא"ש**, שהרא"ש גם מודה בנגמרו בישולו מוחלט שנאסר, ומוקי הא דהניח נכרי וגמרו ישראל רק בנתבשל כמאכל ב"ד.

(ובזה נ"ל דיובן שהרמ"א לסעיף ט' הביא במראה המקורות גם את הר"י ירוחם, וכי ע"ז: "ולא כדת השיג הבי"ש בבדה"ב אר' ירוחם בזה", עיי"ש. (לפנינו בטור מב"ה לא מובאת השגתו זו של הבי"ש). דכנראה השיגו שהבין דבריו באמרו ש"גם האוסר" הכוונה לרשב"א, וזה אינו, שהרי הרשב"א מפרש הא דהניח נכרי ע"ג הגחלים וכו' שהכוונה רק בגוונא שלא שהה מכוח הנחה זו אלא שעה קלה שלא הספיק לכדי מאכל ב"ד. אולם האמת, וזוהי הערת הרמ"א, שלא כיון הרבינו ירוחם בדבריו לרשב"א, אלא לר"ח שסובר שגם לחומרא חזינן לבישול כמאכל ב"ד בישול גמור. וזה משום שלחלק יצא באופן אחר, אם נמשך הבישול לבין שהונח בסל באופן שראו בזה גמר בישול, שאז נאסר במוחלט, ולא ניתן להפכו להיתר. וזה מוכח גם מהא דחריך רישא שנאמר בפשיטות שנאסר, ולא נזכרה אפשרות להכשיר עיי שימשך הישראל ויגמור הצליה שלא היתה אלא בדרגת מאכל ב"ד, וכנ"ל ברשב"א וברא"ה.)

לפנינו איפא שלש שיטות:

א. שיטת הרשב"א, שנקטינן כהר"ח שמאכל ב"ד נאסר מדין בישול נכרי כמו נגמרו בישולו לגמרי. ובכה"ג אין הבדל בין שסילקו מהאש במצב זה, לבין שהמשך על האש, ונגמרו בישולו המוחלט עיי ישראל. וע"כ דין זה שבגמרא שהובא בשו"ע בסעיף ו' שם עיי שהניח עכו"ם בשר על האש וגמרו ישראל דמותר הוא רק כשהשהה שעה קלה עיי הנחת הנכרי, ולא הגיע מכח זה לדרגת בישול כמאכל ב"ד.

ב. שיטת הרא"ה, שהיא גם מבוארת בר' ירוחם, שאמנם נקטינן כהר"ח שבישול כמאכל ב"ד נחשב בישול ונאסר כשזה נעשה עיי נכרי, ואם נפסק בישולו בדרגא זו (ונותן בסל) איסורו מוחלט, ולי"מ מה שימשך ישראל אח"כ ויחזירו לאש ויבשלו בישול מוחלט, שאין איסור בכזה חוזר להיתר.

אולם אם לאחר שנתבשל, בין בישול כמאכל ב"ד (וגם הוא דינו כבישול מלא) ובין נתבשל בישול הראוי לאכילה לכל אדם, ומי"מ המשך בישולו עיי ישראל באופן שמצטמק ויפה לו, כיון שלא הפסיקו הבישול, שלא הורידוהו מעל האש, למרות שאילו היו מורידים היה חל עליו תורת בישול נכרי ואסור, כיון שלא הורידוהו מהאש, בכזה האיסור חוזר להיתר.

ג. שיטת הרא"ש, שמאכל ב"ד לא נחשב כבישול לחומרא, ועל כן לא נאסר תבשיל שנתבשל עיי ישראל כמאכל ב"ד, גם אם לא המשכו לבשלו. וע"כ אם הניח נכרי על האש והמשך ישראל, הדבר תלוי, אם בישול ראשון שעיי הנכרי לא היה רק כמאכל ב"ד, ה"ז מותר. אולם אם הגיע לבישול שלם נאסר משום בישול עכו"ם, ואין לו אפשרות לחזור להיתר.

ומעתה, להלכה בניד"ד שנגמרו בישולו הראשון, הרי זה כאילו הונח בסל, לכאורה נראה שכבר עליו שם בישול נכרים, לדעת הרא"ה, ואינו יכול לחזור להיתרו. דזה שנאמר בדבריו שהאיסור חוזר להיתר, הוא דוקא כשלא נסתלק מעל האש, ונמשך בישולו אם בכדי לעשותו ראוי לאכילת כל אדם, ואם אפילו במטרה להצמיקו ולעשותו טעים יותר, ולא כן כששלב ראשון נגמרו באופן מוחלט.

אולם נלע"ד, כשם שציידנו לעיל עפ"י דברי הבי"ש בתשובה שבאם השלב הראשון נגמרו עיי ייבוש, ששוב נעשה לאינו ראוי לאכילה כניד"ד (כי נ"פ שאם אפילו יכולים לאוכלו מבלי לחזור לטגנו, אין זו דרך אכילה, וגרע אפילו ממאכל ב"ד) והמטרה היא להחזירו לבישול שני, כיון שבבישול ראשון לא היתה האפשרות ולא הכוונה לאוכלו עיי בישול זה, גם בזה

דומה הדבר ללא סילקוהו מהאש ונמשך ע"י בישול ישראל, שלא חל עליו בשלב ראשון תורת בישול נכרי לאיסור, ע"כ בהעשות המשך הפעולה להכשירו לאכילה ע"י ישראל, הר"ז מותר לדעתו.

המסקנה היא: אבקת תפוז"א שבתהליך הראשון שלה היתה מיובשת, ואינה ראוי לאכילה אלא ע"י טיגון נוסף, מותרת לכל הדעות, ואין עליה איסור בישול עכו"ם.

ויש להוסיף שגם הדעה שהובאה במו"מ מערוך השולחן, שקובע שתפוז"א אינם בגדר עולים על שלחן מלכים, אין לבטל במחי יד. שכן דבריו ברורים שם בטעמם שכי' בזה"ל: "ואם בישל עכו"ם אותם רק במים בלבד או אפה אותם מותר לאכלם, בידוע שהיא אכילה פשוטה ורק דלת העם אוכלים אותה וכו'". כוונתו לומר שתפוז"א בצורתם הטבעית, ללא תיקון ע"י שומנים שונים וכיו"ב אכן אינם עולים על שלחן מלכים לא בתור "ללפת בהם את הפת" ואף לא בתור פרפרת. והגזירה לא היתה אלא בסוג אוכל שמצד עצמו מבלי צורך בתיקונים, ראוי לעלות על שלחן מלכים, וע"כ תפוז"א אינם בכלל הגזירה.

סימן קיד: יציאה לחו"ל לשם מטרה לימודית

כידוע, משרד החינוך מארגן סיורים לתלמידי בתי ספר למטרות שונות:

- (א) להעמיק את תודעת השואה ע"י ביקור במקומות שם נהרגו אחינו הי"ד בידי הצורר ימ"ש.
 - (ב) ביקורים באתרים היסטוריים להרחיב את ידיעת התלמידים והשכלתם במקצוע היסטוריה.
 - (ג) המצאות בארצות חוץ כדי לשפר את השליטה בשפות של מדינות אלו.
- עתה, נשאלת השאלה, האם יש להתיר סיורים אלו לאור ההלכה האוסרת את היציאה מארה"ק?

א.

ברמב"ם פ"ה מה' מלכים ה"ט: "אסור לצאת מא"י לחו"ל לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ. וכן יוצא הוא לסחורה". ע"כ.

ובכ"מ שם: "אבל יוצא הוא לסחורה, נתבאר בסמוך". וכוונתו למש"כ הרמב"ם לעיל מזה לענין חזרה למצרים (ה"ז וה"ח): "...אסור להתישב בה וכו'. מותר לחזור לארץ מצרים לסחורה ולפרקמטיא." וכתב שם בכ"מ שהוא מירושלמי, שהוא בר"ף שלהי סנהדרין. ומפרש הכ"מ שמשם למד הרמב"ם לכל איסור יציאה לחו"ל, ומק"ו. וכ"כ כונת הרדב"ז שם.

אכן לכאורה אין ראיה מהירושלמי לנידון יציאה לחו"ל. דהנה הגר"א (או"ח סי' תקל"א סק"ח): "וגם משמע בירושלמי שאין איסור יציאה אלא לכהן דוקא וכו' אבל בגמרא שלנו לא משמע כן, ע"כ. והיינו לפ"מ שגורס שם בירושלמי "מענתה כהן שיצא לחו"ל". ואעפ"י שברא"ש (פ"ג דמו"ק סי' א') הגירסא בירושלמי "מענתה כיון שיצא לחו"ל", נראה שהגר"א דייק שהגירסא הנכונה היא "כהן" מהמשך הירושלמי שם: "חד כהן אתא לגבי דר"ח וכו'", דל"ה למה הו"ל להדגיש "כהן".

[לכאורה היה אפ"ל עוד שהדיוק הוא גם ממה שאמר שם לעיל מזה בדעת ר' יהודה דס"ל שהבא ממדינת הים אסור לו להתגלח ר"י כדעתיה, דר"י אמר אסור לפרש לים הגדול (משום סכנה, הגר"א). הרי שלא מצד יציאה לחו"ל אסרו ההפרשה לים הגדול, ושי"מ שאין איסור יציאה לחו"ל אלא לים הגדול ומצד סכנה וכנ"ל. אך זה אינו, שהרי דעת ר' יהודה מפורשת היא (גיטין ח.): "כל שכנגד א"י הרי הוא כא"י שנאמר: וגבול ים והיה לכם הים הגדול" וכו'. א"כ הרי אפ"ל דדוקא נקט מפרש לים הגדול מצד איסור הסכנה, שאילו מצד יציאה לחו"ל אין כאן לר"י לטעמיה. ע"כ צ"ל כנ"ל.]

א"כ הרי אין ללמוד מהירושלמי, דקאי לענין חזרה למצרים מצד איסור התורה לשוב למצרים, לענין האיסור לצאת לחו"ל, לפי הגמרא שלנו. שהרי חזרה למצרים אינה אסורה מן התורה אלא לשם התישבות **קבע** כמבואר בדברי הרמב"ם בא"ד: "ואין אסור אלא להשתקע שם". ומאחר שיציאה לסחורה אינה אלא יציאה לשעה אין בזה איסור. משא"כ היציאה לחו"ל לפי הגמרא שלנו אסורה גם היציאה הארעית, כמש"כ הרמב"ם הנ"ל: "אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ", הרי שגם להציל מן העכו"ם אין היתר אלא ע"מ לחזור, ואילו יציאה ארעית אחרת לא הותרה, מנלן להתיר יציאה לשם סחורה, שזו אינה אלא להרוחה?

ובשלמא אילו היתה שיטת הירושלמי כבבלי לאיסור יציאה לחו"ל לכו"ע, כי אז היה אפ"ל שהדיוק הוא לפי הני שיטות שהאיסור לחזור למצרים אינו אלא מא"י (עיי"ש ברדב"ז והג"מ), כי אז היה אפשר שפיר להוכיח מזה שהותר לחזור למצרים לסחורה, שהוא מא"י, דשי"מ שלסחורה מותר לצאת לחו"ל, ומכש"כ ממצרים. אבל מאחר דלירושלמי אין כלל איסור יציאה לחו"ל, אלא למצרים גרידא. א"כ שם הוא הדיון רק לענין איסור התורה של מצרים, ואיך נלמד מזה לשיטת הבבלי בענין היציאה לחו"ל, שהוא גם איסור ארעי וכנ"ל, פרט לאלו שנמנו להיתר, וביניהם הרי לא נזכר סחורה. אדרבא פשטא דמילתא שלא הותר אלא להציל מן ההפסד, אבל לא להביא רווחים, בפרט שביציאה לסחורה ההיתר הוא אפילו אם יש לו למזונותיו, דהרי לא חילק מזה, וכפי שנביא עוד להלן בע"ה שודאי הדיון כן.

ב.

ע"כ נראה ברור שמקורו של הרמב"ם מהגמרא מו"ק ר"פ אלו מגלחין, ולפי פ"י הראב"ד שם. והכי איתא התם: "ואלו מגלחין במועד הבא ממדינת הים" וכו'. ובגמרא שם קאמר עלה: "הא דלא כר' יהודה דתניא ר"י אומר הבא ממדינה לא